

FARKLI BİR PLATFORMDA SİVİL TOPLUM VE TÜRKİYE

Yrd. Doç. Dr. Nuri DEMİREL
Bingöl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü
nuridemirel73@gmail.com

Özet

Farklı Bir Platformda Sivil Toplum ve Türkiye” isimli çalışmada, öncelikle civil society kavramının, dilimizdeki karşılığı olan sivil toplum kavramına evrilirken, yitirdiği ve bundan dolayı neden olduğu kavram ve anlam kargaşası ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca sivil toplum kavramının, toplumların tarihsel boyutta geçirdikleri dönüşüm süreçlerindeki izleri tanımlanmaya çalışılmıştır. Sivil toplum kavramı öncelikle medenilik anlamı ve sonrasında, devletten ayrı bir alanı tanımlayan sivil toplum anlamı ile ele alınırken, kavramın siyaset alanındaki yansımalarından ziyade, sosyolojik boyutta kavramı ele alınmış ve tartışılmıştır. Sivil toplum kavramının kendisini var ettiği alanlardan biri olan sivil toplum örgütleri ve non-governmental organization (NGO) lar, temelde belirli niteliklerde sorgulanmış ve söz konusu sosyal alan sivil toplum örgütleri ve sosyal yaşam örgütleri olarak iki kategorik ayırmda tanımlanmıştır. Çalışmada Türk toplumsal tarihinin izlediği yol sivil toplum kriterinde sorgulanmış ve Türk toplumsal hayatının parçası olan sivil toplum örgütleri her açıdan tartışmaya açılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: sivil toplum, siyasal toplum, sosyal yaşam örgütleri, sivil toplum örgütleri.

CIVIL SOCIETY ON A DIFFERENT PLATFORM AND TURKEY

Abstract

In the study titled “Civil Society on a different platform and Turkey”, firstly it is aimed to eliminate the concept and meaning ambiguity caused by the translation of the notion “civil society” into our language. Besides, the traces of the civil society notion in the societies’ transformation process throughout the historical process are defined. The notion of civil society has been primarily handled with the meaning of civilization and then with the meaning of civil society which defines an area different from the state, and the notion has been considered and discussed in sociological dimension rather than its reflections in politics. Non-governmental organizations (NGO) that are one of the fields, in which civil society concept exists, are examined basically in specific qualifications and the social field in question is defined in two categorical sections as non-governmental organizations and social life organizations. In this study, the route of Turkish social history is examined in terms of the criteria of civil society and non-governmental organizations that constitute part of Turkish social life will be discussed in all aspects.

Key Words: civil society, political society, social life organizations, non-governmental organizations.

GİRİŞ

“Kuramsal ve Tarihsel Aşamaları İle Sivil Toplum ve Türkiye” isimli çalışmada, öncelikle civil society kavramının, dilimizdeki karşılığı olan sivil toplum kavramına evrilirken, yitirdiği ve bundan dolayı neden olduğu kavram ve anlam kargaşası ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca sivil toplum kavramının, toplumların tarihsel boyutta geçirdikleri dönüşüm süreçlerindeki izleri tanımlanmaya çalışılmıştır.

Sivil toplum kavramı öncelikle medenilik anlamı ve sonrasında, devletten ayrı bir alanı tanımlayan sivil toplum anlamı ile ele alınırken, kavramın siyaset alanındaki yansımalarından ziyade, sosyolojik boyutta kavramı ele alınmış ve tartışılmıştır. Sivil toplum kavramı 20. yüzyılın başlarından itibaren özellikle devlet, toplum ve yönetim noktasında, yönetimin nasıllığı, egemenliğin paylaşımı gibi sorunsallar üzerine yoğunlaşmış ve siyaset alanına gönderme yapılarak kendisine bir varlık alanı açılmıştır. Söz konusu süreçte sivil toplum kavramının sosyolojik alt yapısı, toplumsal sistemle ilişkisi göz ardı edilmiştir. Bu açıdan çalışmada kavram öncelikle sosyo-kültürel açıdan, toplumsal zeminle sistemle ilişkisi “medenilik” boyutuyla ele alınmış, sonrasında siyaset alanına gönderme yapılarak tartışılmıştır.

Sivil toplum kavramının kendisini var ettiği alanlardan biri olan sivil toplum örgütleri ve non-governmental organization (NGO) lar, temelde belirli niteliklerde sorgulanmış ve söz konusu sosyal alan sivil toplum örgütleri ve sosyal yaşam örgütleri olarak iki kategorik ayırımında tanımlanmıştır. Bu tanımlamada, sivil toplum örgütleri ile sosyal yaşam örgütleri kategorik açılımında temel amaç, varlıkları insanlık tarihi ile eş tutulabilecek çıkar grupları ile ki bu gruplar sosyal yaşam örgütleri olarak tanımlanmıştır, 21. yüzyılda idealse edilmiş gerçek sivil toplum örgütlerini ayırabilmek, farklılıklarını açıklayabilmek ve tanımlayabilmektir.

Çalışmada Türk toplumsal tarihinin izlediği yol sivil toplum kriterinde sorgulanmış ve Türk toplumsal hayatının parçası olan sivil toplum örgütleri her açıdan tartışmaya açılmaya çalışılmıştır. Sivil toplum konusuna farklı bir platformda dememizin nedeni, bu noktada söz konusu olan sivil toplum kavramının bu güne kadar ele alındığı platformlardan farklı bir kategoride kuramsal açıdan farklı bir biçimde yorumlanmasından kaynaklanmaktadır.

Sivil toplum konusu son yirmi yılda daha da yoğunlaşarak Türk sosyal ve siyasal alanlarının tartışma konularından birini teşkil etmiştir. “Sivil toplum” kavramı “civil society” kavramının karşılığı olarak Türk diline yerleşmiş ve başlı başına bir tartışma alanı açmıştır. Sivil toplum kavramı öncelikle siyaset felsefesinin bir alt başlığını oluşturmuştur. Siyaset felsefesi devlet-toplum ikili yapısını, yönetim kriterinde sorgulayarak sivil toplum kavramına bir varlık alanı açmıştır. Sivil toplum kavramının sosyolojik boyutu çoğunlukla göz ardı edilmiş, salt devlet-toplum düalizminde ve yönetimin nitelikleri, nasıllığı, biçimi, egemenliğin paylaşımı gibi kriterlerde siyaset alanına gönderme yapılarak tartışılmıştır. Oysa sivil toplum kavramı esas olarak sosyolojinin bir alt başlığını teşkil etmektedir. Zira

Duvarger'in, "başı başına bir siyasi kültür yoktur, yalnızca bir kültürün siyasi yönü vardır" (Duvarger, 1975 : 129) argümanından hareketle sivil toplum olgusu salt siyaset alanının değil bir kültürün, bir toplumun, bir uygarlığın, yani bir sosyo-kültürel alanın alt başlıklarından birini oluşturur.

Bu noktada özne, toplumun kendisidir ve sivil toplum tam anlamı ile sosyolojiktir. Bu açıdan sivil toplum kavramı bir toplumsal sosyal bütünlük, bir kültür alanı ile anlam kazanır. Öncelikle toplum, toplumsal yaşam, kültür, gibi kavramlar civil society'i yani sivil toplum kavramını karşılar. Sosyoloji sivil toplum kavramını salt siyaset alanı ile ilişkilendirerek ele alan, tartışan yaklaşımları yadsır. Bu yaklaşımları yanlış değil ancak eksik bir yaklaşım tarzı olarak nitelendirir. Sosyolojik açıdan sivil toplum öncelikle toplumsal bir yapı, sosyal bir sistem, sosyo-kültürel her alanın birleşiminden ortaya çıkan bir toplumsal organizasyonu niteler ve böylece sivil toplum kavramı anlam kazanır. Sonrasında ise sivil toplum, devlet, toplum düalizminde siyaset felsefesinden farklı olarak varoluş, meydana geliş, toplumsal bütünlüğün oluşması ve sonrasında korunması gibi kriterlerde sorgulanır.

Bir Kavram Olarak Sivil Toplum

Sivil toplum; (civil society) dilimizdeki pratik kullanımında olduğu gibi sadece "sivil" niteliği ile bir toplumsal ayrımı tanımlamakla kalmaz, aynı zamanda kavramın coğrafyamıza yansıma süreci ilk olarak "medeni" nitelmesi ile olmuştur.

Ziya Gökalp Türk Medeniyeti Tarihi adlı çalışmasında "Medeniyet; La Civilisation, Medeni; Civil" kavramsal eşleştirmesi ile "Medeniyet" kelimesi ile "La Civilisation" kelimesini, "Medeni" kelimesi ile de "Civil" kelimesini eş anlamlı olarak kullanmaktadır (Gökalp, 1976: 17).

Febvre, civilisation kavramı üzerinde kökü olan "civil" kelimesinden başlayarak bir araştırma yapmıştır. Bu çalışmasında 1549 tarihli Fransızca-Latince sözlükte Civil kelimesinin anlamının "görgü kurallarını iyi bilen" olarak verildiğini belirtir. Civilite ise "kibarlık ve nezaket" anlamını çağrıştırmaktadır (Arslan, 2001: 27) .

Toplum "societe" kelimesi ilk kez XII. Yüzyıl'da Fransızca'da kullanılmıştır. Bu kelimeden sıfat yapmak, yani sosyal (içtimai, toplumsal) diyebilmek için dört yüz yıl geçmesi gerekmiştir. Ancak XVI. Yüzyıl'da insanlar konuşurken "toplumsal"dan söz etmeye başlamışlardır" (Doğan, 2000: 42).

Langenscheidt İngilizce-Türkçe sözlüğünde, "civil" kelimesi; "devletle ilgili, medeni, sivil, kibar, nazik" kavramları ile karşılanmaktadır. (Akdikmen, 2000: 81)

Ayrıca Gönenç'in aktardığı gibi; "Webster's New Twentieth Century Dictionary of English Language, kelimenin birbirinden farklı dokuz anlamı üzerinde durmaktadır;

1. Bir vatandaşa ya da vatandaşlara ilişkin olan
2. Bir vatandaşlar topluluğuna, onların yönetimlerine ya da birbirleriyle ilişkilerine yönelik olan,
3. Bir şehirde yaşayanlara göre olan; rustik (kırsal) ya da köy yaşayışına ilişkin olmayan
4. Kibar; görgülü
5. Medeni, Uygur
6. Askeri ya da dini olmayan
7. Resmi olarak belirlenmiş zaman dilimleri
8. Roma medeni hukuku ya da modern medeni hukukla ilgili ya da ona bağlı
9. Hukukta, bireylerin kişisel hakları ve bunları içeren, siyasi ya da cezai olanlardan farklı hukuk davaları.” (Akpınar,2001; 10).

Türkçe’de sivil toplum olarak karşılık bulan, civil society kelimesi, aslında Antik Yunan’dan Aristoteles’in siyaset kuramından aktarılmış “Latince’de civilis sözcüğünden türeyerek” oradan da Batı dillerine geçmiştir (Bali, 2003: 44). Bizim coğrafyamıza da Batı’dan aktarılmıştır. Sivil toplumun; civil society’nin ilk kelimesi olan civil’in; medeni anlamında coğrafyamızda Gökalp’le birlikte kullanıldığı görülmektedir. İkinci anlamı olan sivil toplum ise çok sonraları sosyo-politik bir farklılaşmanın temel niteliği olarak genel anlamda kullanılmıştır.

Sivil toplum kavramının kullanımı ile ilgili olarak “Bu kavramın ilk olarak liberalizmin önemli kuramcılarında biri olan John Locke’nin 1690 yılında yayımlanan *Two Treatises of Government* adlı eserinde ortaya çıktığını belirten Elisabeth Özdalga ve Sune Persson’un aksine, Göran Therborn, kavramın kökeninin Aristoteles’e ve onun siyaset teorisine kadar uzandığını söyler (Oruç, 2005: 761). Sivil toplum kavramının ilk kullanımı ile ilgili olarak Maga da “modern anlamda kullanımı Jhon Locke’la (1632-1704) başlıyor” demektedir. (Mağa, 2001: 8)

Ayrıca sivil toplum kavramının ilk Jhon Locke’un dışında kullanıldığını belirtenler de bulunmaktadır ki bu noktada Adam Ferguson ismi ön plana çıkar.

Genel olarak, civil society, sivil toplum teriminin, ilk olarak Ferguson tarafından kullanıldığı yönünde yaygın bir kanaat egemen olmakla beraber bu durum gerçeği yansıtmamaktadır. Sivil toplum kavramı ilk kez Francis Hutcheson tarafından “*An Inquiry of into the Original of our Ideas of Beauty and Virtue*”, adıyla 1755 yılında Londra’da yayımlanan eserde kullanılmıştır. Fakat sivil toplum kavramını ilk kez eserinde başlık olarak kullanan Adam Ferguson’dur (Kayademir, 2006: 354).

Kavramın ilk kullanımını Padovalı Marsillus’a’nın 1324 tarihinde yazdığı “*Defensor Pacis*” (Barışın Koruyucusu) adlı eserine dayandıranlar da vardır.

Mairet'ye göre Padova'lı söz konusu eserde toplumu "societas" düşünebilmiştir. Padova'lı hem bir ticaret etiği sözcüsü, hem de sivil toplum kuramını yaratan bir kuramcıdır (Bali,2003: 41).

Yukarıdaki alıntılarda görüldüğü gibi kavramın ilk kullanımı ile ilgili olarak bir tartışma söz konusudur. Ancak tartışma götürmeyen nokta "sivil toplum kavramının normatif bir kavram olarak Batı'nın tarihselliğine ait bir kavram olduğudur" (Akşit vd.,2005: 215)

Nitekim Atiker'in de belirttiği gibi; "Sivil toplum kavramı ilkin ekonomiyle birlikte modern bürokratik devleti de kapsamaktaydı ve medeni (civil) niteliğiyle tanımlanmıştı ama yine de totaliter karakterdeydi. Kentler sınıfının oluşmasıyla birlikte sivil toplum devlet ayrımı, (devletin despotluğunu önlemek amacıyla) yapılmıştır" (Atiker,1997 :16)

Ayrıca Şerif Mardin de; "sivil toplum teriminin vurgusu şehir adabıdır, karşıtı olsa olsa gayri medeni olabilir. Sivil toplumdaki sivil'in kökü şehir hayatının beraberinde getirdiği hakları ve yükümlülükleri ifade eder" diye tanımlayarak sivil toplumun dilimizdeki ilk anlamı olan medenilik anlamını vurgulamaktadır (Mardin, 2004: 9).

Batı'da sivil toplum kavramı kökenini Avrupa kültür tarihi içerisinde bulmakta bu anlamda Batı dışı kültür coğrafyalarında sivil toplum kavramının var olmadığı veya olamadığı gibi bir anlam ortaya çıkmaktadır ki bu durum bir yanılısamadır. Bu yanılısamaya neden olan şey kent devleti olgusudur. Antik Yunan'- da sivil toplumu var eden olgu kent devletleri süreci ile başlatılır. Kent devleti olgusu sanılanın aksine ilk kez Avrupa da Antik Yunan da ortaya çıkmamıştır. Kent devleti olgusu ilk olarak Asya'da ortaya çıkmıştır. "Aşağı Mezopotamya havzasında yapılan araştırmalar dünyanın ilk uygarlığının bu bölgedeki Eridu köyünün İ.Ö. 3500 dolaylarında kente dönüşmesi ile ortaya çıktığını göstermiştir" (Şenel,1996: 40) . Bu anlamda Batı kültür tarihi kent olgusunu Batı'nın tarihselliği ile başlatarak bir yanılısama içinde bulunmaktadır.. Ancak tartışma götürmeyen nokta, söz konusu kavramın devletle eş anlamlı olarak Batı'da kullanıldığıdır.

"Sivil toplum tanımlamasının kökleri Aristoteles'in kullandığı politika koinonia kavramına uzanıyor. İoanna Kuçuradi'ye göre, bu kavramın anlamı, politik toplum, polisteki, yani kentteki yurttaşların kararlara katılımıyla yönetilen bir düzen"¹ olarak nitelenmektedir. Murat Belge'ye göre ise sivil toplum; "Batı dünyasının tarihi gelişmesinin ortaya çıkardığı toplumsal bir biçimlenme"²dir. Maga'ya göre sivil toplum kavramının izine ve kavramsal tartışmalarına Helen ve Roma uygarlıklarında da rastlanmaktadır (Maga, 2008: 8) Kayademir'in tanımlaması ile "sivil toplum teriminin kullanılması Antik Yunan düşünce dünyası

¹ Bahadır Kaleağası; Devlet-Sivil Toplum İlişkisi, (Çevrim içi)
<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=99543>, 03.Ağustos.2006.

² Murat Belge ; "Sivil toplum nedir ?"**Eğitim ve Sertifika Programları Seminerlerinden Derleme**, (Çevrimiçi <http://www.daneprairie.com/>, İstanbul, 05.Temmuz.2006.

ve Ortaçağ'a kadar uzanır" (Kayademir, 2006: 354). Sonrasında ise kavram anlam farklılaşması ile devlete ait olan alanla, olmayan alan arasında yani devlet aygıtı ile toplum arasında bir dikotemik ayrıma gider ve bugünkü modern anlamını alır.

Sivil toplum olgusu bir uygarlık, medeniyet, ulaşılmaması gereken bir ideal olarak sosyo- kültürel coğrafyalara yansımıştır. Sivil toplum değişimi ön görür, bu değişimin yönü ise her alanda "daha iyi" ve "ortak iyi" niteliklerinde olmasıdır. Sivil toplum ortak toplumsal tarihimiz açısından bir aşamayı temsil eder. Bu aşama salt toplumsal yaşamın bir üst basamağında yer alır ve her yönü ile de ideal bir sosyo-kültürel alanı tanımlar.

Tarihi toplumsal tasnifimizde sivil toplum 3 temel aşama ile anlamlandırılmaya çalışılmıştır bunlar;

Sivil Toplum Kavramı'nın Tarihi-Toplumsal Kökeni

Sosyolojik açıdan; toplum kavramı insanlığın var oluş sürecinin bir aşaması olarak makro düzeyde sosyal bilimler mikro düzeyde sosyoloji literatüründe yer almıştır. İlk basamak olan doğa dönemi (toplum yaşamı öncesi) toplum yaşamının başlangıcını önceler;

İlk aşama Doğa Dönemi; varlığı ontolojik olarak argüman niteliğindedir. Bu aşama kültürel olanı aşar, evrenselidir.

İkinci aşama Toplum Dönemi; Siyasal Toplum bir devlet aygıtı çerçevesinde varlığını anlamlı kılan toplum veya devlet -toplum bütünlüğü, sosyal olanın şekillenmesinde tek güç aktörü devlet, bireyler devlet kontrolü ve bürokratik yapısının yönlendirmesi altındadırlar, toplum, devlete hizmet noktasında anlamlıdır veya toplum varlığını ve devamlılığını devlet aygıtına borçludur. Bu aşama sivilliğini, medenilik, uygarlık anlamı ile alır. Ayrıca toplumsal sosyal yapının zorunlu kıldığı Sosyal Yaşam Örgütleri*. Bu aşama kültürel olanı aşar, evrenselidir.

* Sosyal Yaşam Örgütleri; siyasal toplum yani bir devlet olgusu ile var olan sosyal bütünlük çerçevesinde yani toplumsal standarda ulaşan, sosyal yaşamın zorunlu kıldığı eğitim, din, politika, ekonomi, vb. temel kurumların dışında, ki bu temel kurumların şekillenmesinde de temel iki eksiklik söz konusudur. İlk önce demokrasi sonra ise laik bir siyasal sistem daha sonra ise sosyal yaşamın gereği bir güç aktörünün, devletin veya sosyal yaşamın ihtiyaçların manipülasyonu ile ortaya çıkan her türlü örgüt niteliğine haiz organizasyona gönderme yapan bir kavramsal tanımlama, en önemli karakteristik özelliği söz konusu siyasal yapının hizmetinde olmalarıdır. Sosyal yaşam örgütleri, demokratik olmayan bir siyasal sistemin ve laik olmayan bir politik tavrın, hukukun, seküler kaynaktan beslenen hukuk anlayışının geçerli olmadığı bir hukuk nizamının vb. niteliklere haiz bir sosyal yapılanmanın ürünüdürler. Fakat bu yönleri ile çağlarca sürdürdükleri varlıklarını, toplum döneminin bir sonraki aşaması olan sivil toplum aşamasında da sürdürürler fakat özellikle seküler kaynaktan güç almamaları, laiklik, demokrasi, ve hukukun üstünlüğü gibi ilkeleri ancak kendi varlıklarına hizmet ettiği sürece anlamlı buldukları gibi tavırlarından dolayı sivil toplum örgütü olarak tanımlanamazlar.

Üçüncü aşama Sivil Toplum Dönemi; Sivil Toplum. Sivil toplum kavramı kendisini öncelikle sosyal olan ilişkiler alanında kurumsal olarak kısıtlanmamış devlet veya bir baskı ve zor gücü aktörü tarafından kontrol altına alınmamış ilişkiler alanında özgürce etkileşime giren bireylerce inşa edilir, bu bireylerden müteşekkil bir sosyal ilişkiler alanı kendisine has iç dinamikleri ile bir sosyal etkileşim sistemi meydana getirir, daha sonra devletten yani tek meşru güç kullanma kaynağından yani otoriteden, toplumun devir ettiği varsayılan egemenliği daha fazla özgürlük çerçevesinde demokratik bir söylem ve eylem biçiminde talep ettiği gibi sosyal adaletin her alanda sağlanması içinde sosyal hareketlerle kendisini gerçekleştirmeye çalışır. Ayrıca sosyo-kültürel alanın şekillenmesinde Sivil Toplum Örgütleri aracılığıyla aktif rol istemesiyle kendisini yapılandırmaya çalışır. Sivil toplum aşamasına ulaşmış toplumlarda yaşamın doğası gereği sosyal yaşam örgütleri bulunmaktadır. Sivil toplum aktif bir toplumdur. Yereldir ve belirli siyasal ve sosyal standartlara ulaşmış devletler ve toplumlar için geçerlidir.

Söz konusu tasnif de sivil toplum kavramı, iki anlam ile sosyoloji literatüründe yer almıştır. İlk anlamı Siyasal Toplum ve sosyal yaşamın zorunlu kıldığı örgütler yani Sosyal Yaşam Örgütleri. ikinci anlamı ise Sivil Toplum ve sivil toplumun kendisini gerçekleştirdiği siyasal ve sosyal alanlar ve Sivil Toplum Örgütleri.

Evrensel boyutta salt siyasal toplum ve sivil toplum aşamaları kategorik bir ayırım ve sosyo-kültürel olanın niteliklerini yada uygarlığın standart'ını tanımlamak için kullanılmışlardır. Yoksa toplumları tam anlamı ile söz konusu iki kategoriye sığdırmak amacını taşımaz, ancak siyasal toplum aşamasından, sivil toplum aşamasına doğru evrilmekte olan sosyo-kültürel alanlarda bulunmaktadır. Sosyal yaşam örgütleri tüm toplumlar için siyasal ve sivil toplum aşamasına ulaşmış toplumlarda var olabilirken, sivil toplum örgütleri yalnızca sivil toplum aşamasına ulaşmış toplumlarda ya da sivil toplum aşamasına doğru değişim süreci içinde bulunan geçiş toplumlarında bulunmaktadır. Siyasal toplum aşaması sivil toplumun protesto ve gösterilerini baskı ve zor altında tutarken, toplumsal değişimin istediği yönde olmasını talep eder. Toplumun özgürce etkileşime girme ve özgürce örgütlenme gibi standartlara ulaşmasını kurduğu baskı ve zor ortamı ile engeller. Ancak sivil toplum kendisini, eylemleri ile siyasal toplum aşamasındaki toplumlarda da gerçekleştirmeye çalışır.

Birkaç gelişmiş toplum hariç pek çok toplum siyasal toplum aşamasındadır. Siyasal toplum aşaması devletin temel belirleyici güç aktörü olduğu veya siyasal sistemin çoğunluğun katılımı ile sağlanmadığı devletin yurttaşlarına hak'dan çok yükümlülük yüklediği, vatandaşlarına özgürce örgütlenme, etkileşime girme gibi niteliklere haiz bir sosyo-kültürel ortam sağlamadığı ve bu anlamda da bir tavır içinde bulunmadığı sosyo-kültürel coğrafyalar için geçerlidir. Kısaca küresel ölçekte pek çok toplum siyasal toplum aşamasındadır. Sivil toplum, siyasal toplumdan bir sonraki ileri düzeydeki ideal bir sosyo-kültürel aşamayı tanımlar.

Siyasal toplumun en temel niteliklerinden biride tek tipleştirirci bir genel tavıra sahip olmasıdır, bu anlamda ekonomik olarak salt vahşi kapitalist bir ekonomik sistem ve onun dayatması ile salt sosyalist bir ekonomik sistem ve onun dayatması, toplumların siyasal toplum aşamasında var olduklarını tanımlar. Sivil toplum aşaması tek tipleştirici, dayatmacı bir değerler dünyasının ve yansımalarını karşısındadır.

Tartışmamızın başından beri tanımlamaya çalıştığımız sivil toplum olgusu ki, kast ettiğimiz şey “civil society” kavramıdır. İlk anlamda “toplum yani bir yurttaşlar topluluğu veya bir siyasal yapı; devlet içerisinde anlamlı olan –toplum- olguları ile karşılaşmıştır ki bu tanımlama tarihi- toplumsal sivil toplum tasnifimizde Doğa döneminden sonra ikinci aşama olan Toplum yani Siyasal toplum aşamasına tekabül etmiştir. İkinci anlamda ise toplum döneminin bir üst basamağı olan sivil toplum aşaması tanımlanmıştır ve bu aşamada devlet, laiklik, demokrasi, sosyal bir hukuk devleti olmak ve vatandaşlarına sosyo-kültürel her alanda özgürce etkileşime girme ve örgütlenme gibi nitelikleri sağlamıştır. Söz konusu devlette toplum, kültürel bilinç; vatandaş olma yasal hak ve sorumluluklarının bilincinde olma, rasyonel karar alma; karar alırken akılcılık ölçütünde ve bireysel inisiyatif kullanabilme, kolektif kendine güven; insani olmayan, toplumun faydasına olmayan, ortak iyiyi temsil etmeyen, politika ve projelere karşı bireysel ve kitlesel halde protesto ve gösteri eylemlerinde bulunma gibi niteliklere haiz örgütlü toplum sivil toplumu oluşturur. Böyle bir toplumda da kültürel bilince sahip, kolektif kendine güven duyan, rasyonel karar alabilen, gönüllülük ilkesinde faaliyet gösteren, iktisadi açıdan karsızlık niteliğine haiz, karşılık beklememe ve ortak iyi noktasında eylemde bulunan sosyal organizasyonlarda bulunmaktadır ve bu organizasyonlara yaklaşımımız sivil toplum örgütleri demektir. Bu niteliklere haiz olmayan örgütlere ise yaklaşımımız Sosyal Yaşam Örgütleri olarak tanımlamaktadır. Yukarıdaki tanımlamalardan anlaşılacağı gibi yaklaşımımızda devlet, toplum ilişkisi herhangi bir ötekileştirme üzerine kurulmamıştır. Toplum ve devlet birbirini tamamlayan ontolojik açıdan birbirlerine ihtiyaç duyan iki unsur olarak ele alınmıştır. Bu tanımlama ile Sivil Toplum yada gerçek anlamı deyimi ile Medeni Toplum (civil society) = Devlet + Toplum ‘dur. Bu tanımlamada geçerliliğini kabul ettiğimiz argüman; devletten bağımsız bir toplum olamayacağı aynı şekilde toplumdan da bağımsız bir devletin olamayacağı argümanıdır. Söz konusu formülasyon genel sivil toplum anlayışı ile çelişmez, sivil toplum çoğunlukla devletin olmadığı bulunmadığı alan olarak tanımlanmıştır. Sivil toplum yaklaşımımıza temel olan kavram civil society ‘dir ve daha önce tanımladığımız gibi sivil toplum bu anlamı ile bir devlet ve toplum, devlet kurmayı başarmış, yurttaşlar toplumu anlamına gelmektedir. Yaklaşımımızda formüleştirdiğimiz devlet, toplumu baskı altında tutan devlet değildir. Söz konusu devlet, siyasi, ekonomik, sosyal her alanda toplumun bağımsızlığının ve özgürlüğünün teminatı

olan devlettir. Toplumun kişi kurum ve zümreler tarafından baskı altına alınmasının karşısında olan devlettir. Söz konusu devlet, laiktir, demokratiktir, ve sosyal bir hukuk devletidir, böyle bir devlet, toplumun özgürlük, ve bağımsızlığının teminatı olan devlettir. Bu devlet gücünü ve kaynağını, her türlü meşruiyetini toplumundan alan devlettir. Bu tanımlamalardan anlaşılacağı gibi sivil toplum dönemine ulaşmış bir toplumun, ulusun ve halkın, yukarıda tanımlanan niteliklere haiz bir devlet yapılanması ve kültürel bilinç, rasyonel karar alma, kolektif kendine güveni olan ve idealleri için tavur alarak protesto ve gösteri eylemleri yapabilen bunun yanı sıra söz konusu niteliklere ilaveten kültürel bilinç, rasyonel karar alma, kolektif kendine güven, iktisadi açıdan karsızlık, gönüllülük, karşılık beklememe ve ortak iyi noktasında eyleme geçen gibi unsurları bünyesinde barındıran sivil toplum örgütlerine de sahip bir toplumsal, sosyal bir alanı tanımlar. Sivil toplumu tamamlayan bir sivil devlet olabilir mi? Sorusu bu noktada anlam kazanır, yaklaşımımız açısından laik, demokratik, sosyal devlet ve hukuk devleti gibi niteliklere sahip uyruklarının can ve mal güvenliğini koruma altına almış, ekonomik anlamda toplum menfaatine uygun olarak temel mal ve hizmetlerin her alanda tüm yurttaşlara ulaşmasını sağlamayı amaçlayan, uyruklarının baskı ve zor altında olmadan özgürce etkileşime girme ve örgütlenme gibi standartlara ulaşmasını amaçlayan devlet, sivil devlettir. Bu noktada sivillikten kast edilen medeniliktir yani medeni devlettir.

Tarihi- toplumsal sivil toplum kategorik tasnifinde doğa dönemi, ve toplum dönemi, evrensel nitelikleri ile ön plana çıkmış, sivil toplum dönemi ise özellikle; Kültürel bilinç, bu noktada mikro düzeyde mensubu olunan toplumun, makro düzeyde ise insanlığın sosyal sorunları karşısında kayıtsız kalmama, çözüm üretme ve sosyal sorumluluğun farkındalığı gibi niteliklerin yanı sıra özellikle mensubu olunan ülkede vatandaşlık ve yurttaşlık hak ve ödevlerinin farkında olma gibi nitelikleri ön plana çıkarır. Kültürel bilinç, demokrasi, laiklik, sosyal bir hukuk devleti, fikir özgürlüğü vs. nitelikleri önceler ve bu gibi değerlerin toplumsal alanın şekillenişinin temel dinamikleri olarak tanımlamaya ve bu ideale ulaşılması noktasında tavır almayı gerek şart olarak anlamlandırır.

Rasyonel karar alma, öncelikle bireysel inisiyatif kullanabilme gibi bir niteliği tanımladığı gibi, kültürel bilinç standardının oluşturulması sürecinde ortaya konan değerleri önceler.

Kolektif kendine güven, toplumsal sorunların çözümü noktasında, bireysel tavrın yetmediği noktada toplulukları, kitleleri, bir araya bir amaca yönelik olarak kanalize etmek için gerekli bir unsurdur. Kolektif kendine güven aynı zamanda örgütlü bir toplum yapısının da gerek şartlarındandır.

Protesto ve gösteri eylemleri, Kültürel bilinç standardına ulaşmış, rasyonel karar alabilen ve kolektif kendine güvene sahip bireylerden müteşekkil kitleler

özellikle sosyal sorunlara çözüm önermek veya insani olmayan ortak iyiyi temsil etmeyen politik uygulamaları durdura bilmek için protesto ve gösterilere başvurur.

Sivil toplum kavramı yukarıdaki kategorik tasnifte görüldüğü gibi farklı platformlarda farklı biçimlerde tanımlanmakta ve anlamlandırılmaktadır.

Sivil toplum günümüzde öncelikle siyasal rejimlerin sahibi olan devletlerin egemenliğini topluma devir etmesi noktasında siyasal anlamda çoğulculuk ve demokratik bir siyasal rejim talep etmekte ve bu noktada da yerel ve küresel aktörlerin desteğini almaktadır.

Sivil toplum bugün iktisadi açıdan, tatmin edilememiş topluluklardan aldığı güçle politize olan organizasyonlar; sivil toplum örgütleri aracılığıyla devlet ve onun temsilcisi olan politik erk yani hükümetler karşısında bir güç olarak meşru zaman zaman da gayri meşru yollardan kendi varlık alanından taşarak kamusallığın sınırlarını yeniden çizmeye çalışmaktadır.

Sivil toplum politik açıdansa devlet den özellikle söylem ve eylem alanlarında daha fazla özgürlük talebinin yanı sıra yasama sürecinde devletin değil toplumun menfaatlerinin göz önüne alınması noktasında oluşturduğu sivil toplum platformları ile hükümetler üzerinde baskı kurabilmekte ve taleplerine cevap alabilmektedir.

Sivil toplum kültürel açıdan sosyal organizasyonları ile sosyalizasyon sürecine yeni bir boyut eklemekte sosyolojik deyimle farklı sınıflara ve tabakalara mensup bireylerin gönüllülük ve kar amacı gütmeyen (non-profit) bir araya gelerek oluşturdukları örgütlerle kültürel yaşam alanına farklı perspektifler açmaktadır.

Sivil toplum ayrıca küreselleşme olgusu açısından dünyada siyasi sınırları aşarak her türlü kültürel farklılıkları bir tarafa bırakmayı başararak bir yeni dünya ve dünya ulusu olayı ortaya koymayı başarmış söz konusu durum felsefi ve sosyolojik arka planı ile yeni bir tanımlama ve açıklama getirmeyi zorunlu kılmıştır.

Sivil toplum ayrıca uluslar arası hegemonya kurma strateji açısından da soğuk savaş döneminin 1990'lı yıllarda sona ermesi ile devletlerin örtülü operasyonlarında küresel bazda oluşturduğu örgütler aracılığıyla önemli misyonlar yüklenmiş, sosyalist bloğun batı kapitalizmi ile bütünleşme sürecinde önemli görevler yerine getirmiştir.

Çağdaş sivil toplum olgusu; devlet –toplum olgularının birbirlerinden egemenliğin devir alınması gibi bir polemigi aşmayı başarmış, bir uzlaşma süreci

içerisinde demokratik, laik, hukuk devletlerinde örgütleri ile kendisine yaşam alanı bulmuştur.

Tartışmamızın ulaştığı bu noktada sivil toplum kavramı öncelikli olarak devletlerden siyasal rejimlerin daha fazla demokratikleşmesi talebi ve sosyo-kültürel alanın şekillenmesi ve kitlelerin yönlendirilmesi aşamasında üstlenmek istediği rolle kültürel ve siyasal sınırları aşarak, evrensel bir olgu haline dönüşmüştür.

Sivil toplumun kültürel bilinç standardına ulaşmış, rasyonel karar alabilen, kolektif kendine güven duyan, sosyal olanın insani boyutta ve ortak iyi noktasında şekillenmesi sürecinde, ortaya koyduğu protesto ve gösteri eylemleri ile aktif olarak sorumluluk üstlenebilen, örgütlü toplumdur.

Sivil toplum toplumsal olanın bir ideal olarak ortak iyiyi temsil eden değerlerin sosyal olan noktasında gerçekleştirilmesinde aktif olarak görev alan toplumdur.

Sivil Toplumun Temel Dinamikleri

ŞEKİL : 1

Sivil Toplumun Temel Dinamikleri

Sivil toplum konusu son dönemlerde özellikle NGO (non-government organization) yada sivil toplum kuruluşları, gönüllü kuruluşlar, hükümet dışı örgütler, gibi niteliklerle tanımlanan sosyal organizasyonları ile ön plana çıkmıştır. Politik açıdan yasama, yürütme, yargı ve medyadan sonra beşinci güç olarak, iktisadi açıdan yarattığı hizmet ve istihdam açısından da kamu ve özel sektörden sonra üçüncü sektör olarak anlandırılan sivil toplum örgütleri son dönemlerde kültürel yada siyasal sınırları aşarak küresel bir güç aktörü haline gelmişlerdir. Küresel güç aktörü haline gelen sivil toplum olgusu ve yansımaları, sivil toplum örgütleri, sosyal hareketler, protesto ve gösterilerle ortak iyi'yi amaç edinmişlerdir.

Kültürel bilinç : sosyal sorumluluğun farkında olma.

Rasyonel karar alma : Yazıcıoğlu* nun deyimi ile; bireysel inisiyatif kullanabilme.

Kolektif kendine güven; Edward Shils'in bu kavramı, özellikle eylem alanında aktif olarak varlığını hissettirmede, grup yada kitlelerin aksiyon sürecine girmelerinde bulunması gereken önemli bir niteliktir.

Sivil toplum ve sivil toplum örgütleri özellikle kültürel bilinç, noktasında en kısa tanımlama ile sosyal sorumluluğun farkında olma, bilinç standardından dolayı, eylem alanı geçerken protest bir tavır takınırlar ancak bu tavır yıkıcı değil, kamu vicdanına bir çağrı niteliğindedir. Protesto ve gösteri eylemleri bir anlamda kültürel bilinç standardının bir yansımasıdır.

Sivil toplum ve sivil toplum örgütleri özellikle yaklaşımımız açısından ikinci aşamayı temsil eden toplum döneminde, eylem alanında varoluşları için gerekli sosyal ortamı bulabilirler. Zira sosyal olumsuzluklar karşısında sorumluluk üstlenebilen ve eyleme geçen aktif olarak rol alan sivil toplumdur. Sivil toplum statükocu değildir.

Yaklaşımımızda sivil toplum örgütleri taşıdıkları belirli niteliklerle diğer sosyal örgütlerden farklı bir standarta ulaşır. Tarihi toplumsal sivil toplum tasnifimizde siyasal toplum aşamasına karşılık gelen ve sivil toplum aşamasında da

* Doç. Dr. Sanem Yazıcıoğlu; İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü. "Söz konusu tanımlamasını sözlü olarak yapmıştır."

kendisine yer bulan sosyal yaşam örgütleri olarak tanımladığımız örgütlerden sivil toplum örgütlerini belirli nitelikleri ile ayırır.

Sivil Toplum Örgütünün Temel Dinamikleri

ŞEKİL : 2

Sivil Toplum Örgütünün Temel Dinamikleri

Sivil toplum örgütleri kültürel bilinç, rasyonel karar alma, kolektif kendine güven, iktisadi açıdan karsızlık, gönüllülük, karşılık bekleme ve ortak iyi noktasında karar alma gibi nitelikleri ile batı da NGO olarak kabul edilen pek çok örgütten ayrılırlar. Kültürel bilinç ve rasyonel karar alma süreci, modern aydınlanmacı aklı ön plana çıkartan ve bilimsel olana itibar eden bir bilgilenme sürecini tanımlarken özellikle bireyselliği yok eden ve kutsal doğruları tartışmadan kabul ettiren aynı zamanda kendi kutsalları dışında olanları ötekileştirerek yok etmek eğiliminde olan ideolojik kamplaşmaları yadsıyarak topluluklar için değil

toplum için karar alma sürecini destekler. Özellikle rasyonel karar alma süreci bireyin karar ve tavır belirleme sürecinde kendi bireysel inisiyatifini kullanma yetisini tanımlamaya çalışır. Kolektif kendine güven niteliği sivil toplum örgütlerinin eylem alanında gösteri ve protestolarla veya iletişim ağlarını kullanarak kamu oyu oluşturma sürecinde etkin olmayı gerektirir. Karsızlık ise iktisadi anlamda sermayeyi kutsallaştırmayı yadsırken insani olanı ön plana çıkarır. Gönüllülük örgütün amacına duyulan saygıyı tanımlarken biz duygusunu pekiştirerek grup bilinci oluşturduğu gibi sivil toplum örgütünün varlığını sürdürmesinin teminatıdır. Karşılık bekleme ise özellikle sivil toplum örgütünün hizmet ulaştırdığı veya etkileşime girdiği sosyal gruptan, dini, politik, ekonomik vs. alanlarda bir karşılık beklememesi olarak tanımlanabilir. Ancak sivil toplumun ve örgütlerinin de beklentileri bulunmaktadır ve bu beklentiler evrensel ortak iyiyi temsil etmektedir. Ortak iyi ise sivil toplum örgütlerinin herhangi bir kişi, kurum, kuruluş veya taraf olan güç aktörleri karşısında, genelin menfaatlerini ön plana çıkartmasını sağlayarak kamunun daha da iyi standartlara ulaşmasında etkin rol oynar. Sivil toplum ve örgütleri ayrımcı değildir. Söz konusu kavramlardan özellikle kültürel bilinç, rasyonel karar alma, kolektif kendine güven, nitelikleri bireylerin bazı özelliklerini tanımlarken, gönüllülük, iktisadi açıdan karsızlık, ve ortak iyi ise örgütün, sivil toplum örgütünün niteliklerini tanımlar. Bireysel nitelikler aynı zamanda sivil toplumu oluşturan kişilerin özellikleridir.

SONUÇ

Sivil toplum kavramı açılımı itibariyle bize kategorik olarak;

- a- Toplumsal anlamda bir medenilik, uygarlık tanımlaması ile,
- b- Siyasal anlamda ilk olarak devlet otoritesinin tartışmasız temel dayanağı ve sonrasında ise sosyal olanın şekillendirilmesi noktasında devlet otoritesinden pay isteyen talepleri ve sivil toplum örgütleri ile.
- c- İktisadi açıdan özellikle ürettiği istihdam ve hizmet sektörleri ile özel ve kamu sektöründen sonra üçüncü sektör anlamında
- d- Toplumsal güç aktörleri açısından; yasama, yürütme, yargı ve medyadan sonra beşinci güç olarak.

Sivil toplum ve sivil toplum örgütleri birer idealdir, ulaşılmalı ve toplumlar bu süreç içerisinde sosyo-kültürel her alanda modern, çağdaş bir biçimde kendilerini gerçekleştirmelidirler.

Sivil toplum ve örgütleri olgusu sosyolojik açıdan sadece, politika ve ekonomi gibi alanlarla sınırlandırılarak tartışılmamakta diğer sosyo-kültürel alanlarda da “daha iyi” ve “ortak iyi” niteliklerinde sorgulanarak ele alınmaktadır.

Türk toplumu yaklaşımımız açısından, sivil toplum aşamasına Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile evrilmiş TBMM'sinin mutlak hakimiyetini kabul etmiş ve egemenliğin kayıtsız şartsız millete dayandırarak sivil toplum aşamasına ulaşmıştır. Öncesinde ise binlerce yıl siyasal toplum aşamasında kalmıştır.

Cumhuriyet siyaseti tarihinin başlangıcında, tek parti döneminde toplumu batılı çağdaş bir sürece ve toplumsal dönüşüm sürecine sokmaya çalışmış ve her alanda pek çok proje uygulanmıştır. Sonrasında çok partili sisteme geçilmiş (1946) ardından 1960 ihtilali gerçekleşmiş, süreç 1971 muhtırası ve 1980 ihtilali gibi ve yakın geçmişimize de damgasını vuran pek çok bildiri ve açıklama ile devam etmiş, Türk siyasi hayatı, demokrasiden ve yüksek ideallere ulaşma noktasında çabalarından, Cumhuriyetin başlangıçta ortaya koyduğu ideallerle, olan ve olması gereken noktadaki gerilim, çelişki ve çatışmaları yaşamıştır. Politik olarak Türk siyasi hayatına yönelik müdahaleler değişik çevrelerce farklı yorumlanmıştır. Temelde çatışmanın kaynağı Cumhuriyetin başlangıçtan itibaren ortaya koyduğu ulaşılmaması gereken ideallerle bu idealler karşısında tavır alanlar arasında olmuştur.

Özellikle 1980 ihtilaline ülkeyi sürükleyen süreç anlamlıdır. Toplum çatışma noktasında sağcı -devletçi ve solcu, anti- devletçi olarak kabul edilebilecek iki kategoriye indirgenmiş, örgütlü toplum çatışma alanında fikirleri çatıştırma sürecini hızla aşmış, silahlanmış ve hedef gözetmeksizin binlerce insanımız iki karşıt görüşten de birbirlerinin varlıklarına son vermişlerdir. Bu süreçte toplumun örgütlenmesi ve özellikle silahlanması, yaklaşımımız açısından kültürel bilinç eksikliğini göstermiş, rasyonel karar alamayan ve bireysel inisiyatiflerini sosyal baskı yüzünden kullanamayan bireylerden müteşekkil örgütler, ortak iyi kriterinde hareket edememiş, kolektif kendine güven duygularını gösteri ve protesto eylemleri ile ifade edebilecekken, silahlı çatışma sürecine girmişlerdir. Yaklaşımımızda tanımladığımız sivil toplum bir idealdir ve toplumumuz bu ideale ulaşmalıdır. Bu ideale ulaşma süreci henüz toplumumuzda tamamlanmış değildir.

Türkiye de sivil toplum olgusu, örgütlenme sürecini başarılı bir biçimde yerine getirmektedir. Ancak örgütlenen toplulukların, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Anayasal düzene karşı aldıkları tavır, Türk toplumunun henüz kültürel bilinç, rasyonel karar alma gibi nitelikleri ve bu niteliklerin temsil ettiği laiklik,

demokrasi, sosyal bir hukuk devleti gibi talepleri henüz içselleştiremediklerini de göstermektedir.

Türkiye de Sivil toplum örgütleri daha önce tanımladığımız nitelikleri ile sosyo-kültürel alan da kendiliğinden örgütlenir ve faaliyetlerde bulunurlar. Sivil toplum örgütleri sadece Türkiye de değil, ulusal sınırları da aşarak küresel bazda faaliyet göstermektedirler. Küresel bazda yoksulluk, savaş karşıtlığı ve savaşların sonuçları, doğal felaketler ve yıkımlar noktasında ayrıca çevre bilincinin aşılması, eğitim, sağlık alanlarında da Türk sivil toplum örgütleri faaliyetlerde bulunmakta ve insanlık adına ortak iyi'yi temsil eden projelere imza atmaktadırlar.

Türkiye de sivil toplum örgütlerinin özellikle var oluş sürecinde toplumsal iyi, ortak iyi noktasında eylemde bulunmaları, eğitim, sağlık, çağdaş yaşam, medeni bir toplum oluşturulma sürecinde ki faaliyetleri dikkat çekicidir ki sivil toplum örgütleri bu noktada din, dil, etnik köken, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin insani değerler noktasında topluma hizmet etmekte ve yaşam standartlarının kaliteli, iyi, bilinçli bir yaşam sürecine bireylerin ve toplumun ulaşmasını amaçlamaktadırlar.

Sivil toplum örgütleri özellikle insani olmayan ortak iyi'yi temsil etmeyen bazı, eğitim, sağlık, ekonomik, politik, dini ve çevre nitelikli, belirli çıkar gruplarına hizmet eden projeler karşısında aktif olarak örgütlenmiş olmasının avantajı ile tepkisini ortaya koyabilmekte, eylem alanında başlattığı imza kampanyaları, protesto ve gösteri eylemleri ile sivil toplumu yani toplumu harekete geçirebilmekte ve kamuoyu oluşturabilmektedir.

Sivil toplum örgütleri, iktidarla toplum arasında arabuluculuk yapabilmekte, devletin yetersiz kaldığı ulaşamadığı alanlarda faaliyet göstererek toplumsal iyinin sağlanmasını amaçlamakta, yasama sürecinde iktidara fikir beyanında bulunabilmekte ve iktidarlar tarafından da bir güç aktörü olarak kabul görmektedirler.

Sivil toplum ve örgütleri özellikle ortaya koyduğu protesto ve gösteri eylemleri ile toplumsal değişimin ortak iyi noktasında olmasının da sağlanması açısından önemli bir misyon üstlenmiştir.

Sivil toplum ve örgütleri iktidarların faaliyetleri karşısında tepkiler ortaya koyarken, kültürel bilinç noktasında vatandaşlık bilincine sahip bireylerden müteşekkil oldukları için, devletten bağımsız bir sosyal alan tanımlaması yapmayarak, anayasal düzenin yani devletin varlığının da teminatıdırlar.

Sivil toplum ve örgütleri küresel bazda yaşanan olaylara, savaş, doğal felaketler, insan hakları ve çevre gibi, insanlığın ortak iyi'si noktasında tepki koyabilmekte ve taraf olabilmektedir.

Sivil toplum ve örgütleri siyasal katılım noktasında toplumsal bilincin oluşması ve demokratik hakların kullanılmasında taraf olmakta ve bireyselliğin, bireysel inisiyatifin ve rasyonel karar alınması yönünde tavır almaktadır veya almalıdırlar.

Sivil toplum ve örgütleri sosyal yapının değişim ve dönüşüm sürecinde toplumsal sorunlar noktasında çözüm önerileri ile sorunun değil çözümün tarafında olmakta ve çözümün toplumsal iyi noktasında olmasının sağlanması için çaba sarf etmektedirler.

Sivil toplum örgütleri özellikle yoksullukla mücadelede aktif olarak rol almakta, bireylerin, ailelerin ve dolayısı ile toplumun temel ihtiyaçlar olan, yeme, içme, giyinme ve barınma gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasında aktif olarak rol almaktadırlar.

Sivil toplum örgütleri özellikle eğitimin desteklenmesi, sağlıklı bir yaşam ve sosyal faaliyetler ile biz kimliğini güçlendirmekte, gönüllülük ilkesi doğrultusunda şekillendiği gibi, sosyo-kültürel çevresini de toplumsal iyi noktasında yapabilecekleri noktasında yönlendirebilmektedir.

Sivil toplum örgütleri özellikle egemenliğin paylaşımı noktasında yasama sürecinde bulunan iktidarlar üzerinde etkili olabilmekte ve toplumsal isteklerin iktidara iletilmesi noktasında aktif olarak görev almaktadır.

Sivil toplum örgütleri toplumsal enerjinin pozitif anlamda toplumsal fayda noktasında yönlendirilmesi için bir araç olabilmekte ve bireyselliği yadsıyarak, toplumsalın biz duygusunun pekişmesine katkı yapmakta böylece de sosyal yapının ve sosyal mesafenin azalmasına neden olmaktadır.

Sivil toplum örgütleri özellikle sadece sınıf aidiyeti ile açıklanamayacak bir biçimde oluşturduğu örgütsel yapısı ile sosyolojik açıdan yeni, başka tanımlamalara ihtiyaç duymaktadır. Bu noktada sivil toplum klasik Marksist sınıf analizini aşmış, klasik kapitalist söyleme temel olan liberalizm söylemleri karşısında da özellikle ekonomik liberalizmin yıkıcı sonuçlarına karşı tavır almış ve emperyalizmin meşrulaştırılması noktasında demokrasi kalkanının kullanıldığının farkına varmıştır.

Türkiye sivil toplumun en büyük sorunu kamuoyu oluşturmadaki güçlüktür. Bu noktada ülkede özellikle dininin mezhep anlayışları bireyi ve sosyal hayatını

yönlendirmekte sosyal ilişkiler ve etkileşim süreci belirli sosyal güç aktörleri tarafından şekillendirilmektedir. Kamuoyu oluşturmada en önemli araç olan iletişim araçlarının sivil toplumun ve sivil toplum örgütlerinin kontrolünde olanlarının sayısı oldukça azdır. Bu noktada en çok internet ortamı kullanılmakta bu durumda kamu oyuna ulaşmayı tam olarak sağlayamamaktadır.

Türkiye de örgütlenme bilinci de gelişmiş bir standart da değildir. Bunun başlıca sebebi özellikle örgütlü sosyal yapının güçlü bir organizasyon olacağı noktasındaki bilinç eksikliğidir. Ayrıca yakın dönemde 1980 ihtilalinin örgütlü toplum karşısında almış olduğu tavır, toplumun bilinç altında korunmakta ve örgütlenme noktasında caydınıcı bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

Türkiye de sivil toplum örgütleri özellikle sosyal etkinlikler ve projeler noktasında zor durumda kalmaktadırlar, finansal destek noktasında çoğunlukla bağışlar ve karşılıksız yardımlarla ayakta kalabilen sivil toplum örgütleri bu anlamda devletin kendilerine fon ayırmasına ihtiyaç duymaktadırlar. Devlet özellikle sivil toplum örgütlerinin bağımsız, belirli güç ve çıkar aktörlerinin kontrolü altında kalmaması için sivil toplum örgütleri hakkında yasal düzenleme yapmalı ve finansal açıdan desteklemelidir. Sivil toplum özellikle var oluşu standartları ve oluşturduğu sivil toplum örgütleri ile anayasal düzenin meşrulaştırma araçların dan biri olmuş özellikle devlet karşısında olmak yerine, devletin yetersiz kaldığı alanlarda faaliyet göstererek devletin ve devletin dayandığı sosyal yapının güçlenmesini sağlamaktadır.

Sivil toplum konusu öncelikle tüm sosyo-kültürel coğrafyalar için bir ideal bir hedef koyması açısından önemlidir, bu hedefler her sosyo-kültürel alanda “daha iyi” ve “ortak iyi” niteliklerinde olmalıdır.

Sivil toplum kavramı sosyal bilimlerdeki “görecelilik” yani mutlak doğrunun olmaması ilkesi doğrultusunda farklı kuramsal yaklaşımlarda farklı tanımlamalarla karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda sivil toplum kavramını literatürün şimdiki değin ortaya koyduğu farklı yaklaşımları kullanarak aşmak oldukça güçtür zira bu farklı yaklaşımlar kavramı farklı platformlarda farklı biçimde ele almış ve tartışmışlardır.

Sivil toplum kavramının etimolojik kökeni üzerinde yapılan araştırmalar, ve genel kabul görenler kavramın batı kültür tarihinin bir ürünü olduğu üzerinde mutabakat sağlamışlardır. Söz konusu durumu yani kavramı batı kültür tarihinin dışına çıkartmak güçlüğü bulunmaktadır. Ancak yaklaşımımız sivil toplum kavramını batı kültür tarihi dışına çıkartmayı başarmıştır.

Sivil toplum kavramını siyaset felsefesi alanından sosyolojik bir alt başlığa taşımak ve kavramı salt vatandaşlık hakları, yurttaşlık, demokrasi v.b kriterlerinin tartışma tekelinden çıkartmanın güçlükleri bulunmaktadır, ancak yaklaşımımızda sivil toplum olgusu siyaset felsefesinin sınırlarını zorlayacak ve aşacak biçimde ele alınmış ve sosyolojik yönü ile tanımlanmıştır.

Sivil toplum kavramını salt devlet kavramını ötekileştirerek tanımlamak pratikte kullanılsa da kavramı bu dar bakış açısından kurtarmanın güçlükleri bulunmaktadır. Ancak yaklaşımımızda sivil toplum kavramı devlet kavramının ötekileştirilmesi ile ulaşılan bir tanımlamadan kurtarmış ve devlet ve sivil toplum olguları birbirlerini tamamlayan olgular olarak tanımlanmışlardır.

Sivil toplum kavramını bir ideal ulaşılması gereken toplumsal tarih aşaması olarak tanımlamanın güçlükleri bulunmaktadır. Bu noktada sivil toplum bir ideal olarak tanımlanmış ve bir ulusun yada toplumun değil, sivil toplumun talepleri, değerler dünyası ile insanlığın ortak iyi'si için bir ideal ortaya koymuştur.

Ancak sosyolojik yaklaşımımız sivil toplumun eksik tanımlama güçlüklerini aşmamıza izin verecek açıklamaları yapmamızı sağlamıştır. Sosyoloji, sivil toplumu, siyaset ve yönetim nitelikleri ile sorgulayan yaklaşımların eksik tanımlamalarını aşmamıza izin vermiş, sivil toplumu, toplumsal yaşam ve toplumların sahip oldukları değerler dünyası ile belirli tasniflere ulaştırmamızı sağlamıştır.

Sivil toplum kavramı zaman boyutunda batı literatürünün ele almaya başladığı dönem olan Antik Yunan'dan günümüze kadar başlıca sivil toplum kuramcıları açısından ele alınmış, fakat bu noktada kültürel yani yerel sivil toplum anlayışları yadsınarak evrensel tanımlamalara ulaşmak amacı ile başlıca sivil toplum kuramları ve kuramcıları açısından ele alınmış ve sınırlandırılmıştır.

Sivil toplum , civil society kavramı ile evrensellik düzeyine taşınırken dilimize yerleşmiş olan sivil toplum kavramı ile sosyal olanı tanımlamaya çalışmak daha kavramsal düzeyde bir sınırlama getirmektedir. Ancak sivil toplum kavramı yaklaşımımızda medenilik, uygarlık anlamı ile de tanımlanmış ve sosyal olanın, toplumsal platforma taşınmasın da temel dinamik olarak anlamlandırılmıştır.

Sivil toplum olgusu tarihi-toplumsal değişim süreçleri açısından yaklaşımımızda toplum yani siyasal toplum ve sonrasında sivil toplum kategorileri olarak tanımlanmaya çalışılarak iki temel kategoride sınırlandırılmıştır. Bu anlamda sivil toplum temsil ettiği ve taşıdığı değerler dünyası ile insanlık tarihinin evrensel değerler noktasında sorgulanmasına izin verir bir platforma taşınmıştır.

KAYNAKÇA

- AKDİMKEN, Resuhi (2000) : *Langenscheidt Pocet English Dictionary*, İstanbul, İnkılap, Kitapevi yay.
- AKPINAR, Gönenç Ayşegül (2001) : *Sivil Toplum*, İstanbul, y.y.
- AKŞİT, Bahattin, Ural Tol Uğraş, Küçükural Kurtuluş, Kurtuluş Cengiz (2005) : “Türkiye ve Orta Doğu’da Sivil Toplum Tartışmaları”*Sivil Toplum ve Demokrasi* , İstanbul, Kaknüs yay.
- ARSLAN, Osman (2001) : *Sivil Toplum ve Türkiye Gerçeği*, İstanbul. Bayrak yay.
- ATİKER, Erhan (1997) : *Modernizm ve Kitle Toplumunu*,Ankara . Vadi yay.
- BALİ, Cemal Akal (2003) : *İktidarın Üç Yüzü* , Ankara, Dost Kitapevi yay
- DOĞAN, İsmail (2000) : *Sivil Toplum Ondan Bizde de Var*, İstanbul, Sistem yay.
- DUVERGER, Maurice (1975) : *Siyaset Sosyolojisi*, İstanbul ,Varlık yay .
- GÖKALP, Ziya (1976) : *Türk Medeniyeti Tarihi*, İstanbul , Kültür Bakanlığı yay.
- MAGA, İlker (2001) : “ Sivil Toplum Devletin Büyümesidir”, *Sivil Toplum Devletin Büyümesi*, İstanbul, Yazı – görüntü- ses – yay.
- MARDİN Şerif (2004) : *Türkiye’de Toplum ve Siyaset*, İstanbul, İletişim yay
- ŞENEL, Alaeddin (1996) : *Siyasal Düşünceler Tarihi*, Ankara, Bilim ve Sanat yay.

İNTERNET KAYNAKÇA

- Belge, Murat (05.07.2006) ; “ Sivil toplum nedir ?” *Eğitim ve Sertifika Programı Seminerlerinden Derleme*, (Çevrimiçi) <http://www.daneprairie.com/>, (05 .07. 2006)
- Kayademir, İbrahim (05.05.2006) : *Adam Ferguson’un Sivil Toplum Hakkındaki Görüşleri*, (Çevrimiçi) <http://www2.turkstudent.net/papers/viewpaper.php?paper=354>, (05 Mayıs 2006)
- Kaleağası, Bahadır (03 .08. 2006): *Devlet-Sivil Toplum İlişkisi*, (Çevrimiçi) <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=99543>, (03.08. 2006)
- Oruç Hikmet (04 . 04. 2005) : *Türkiye de Sivil Toplumun Görünümü*, (Çevrimiçi) <http://www2.turkstudent.net/papers/viewpaper.php?paper=761>.